

Müşir Hüseyin Kıdwai

Osmanlı'nın Son Dostları

ARAŞTIRMA-İNCELEME

Hazırlayan:
Ahmet Zeki İZGÖER

Müşir Hüseyin Kıdwai

Osmanlı'nın Son Dostları

Hint Alt Kıtasında Türk İmaji

ARAŞTIRMA-İNCELEME

Hazırlayan:
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Zeki İzgöer

© DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI, 2015

DBY: 19

Araştırma-İnceleme: 6

ISBN: 978-605-4635-14-6

Sertifika No: 18188

Birinci Baskı:

İstanbul, Aralık 2015

Yazar:

Müşir Hüseyin Kıdwai

Hazırlayan:

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Zeki İzgöer

Yayın Yönetmeni:

İrfan Güngörür

Editör:

Fatih Kahya

Sayfa Düzeni:

DBY Ajans

Kapak Tasarımı:

Sercan Arslan

Baskı/Cilt:

Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.

Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi No: 19/102

Topkapı / İstanbul Tel: +90 212 483 47 91

Sertifika No: 11964

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Müşir Hüseyin Kıdwai, Osmanlı'nın Son Dostları (Hint Alt Kıtasında Türk İmajı)

Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Zeki İzgöer

ISBN: 978-605-4635-14-6 Ebat: 15,0 x 21,0 cm xiv+386= 400 s.

1- Osmanlılar 2- Hint Müslümanları 3- Hilâfet 4- Filistin 5- Ermeni Meselesi

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul

Tel. - Faks: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Kısaltmalar.....	x
Önsöz	xi
Giriş.....	1

Birinci Kitap

İslâm'a Çekilen Kılıç

Yahut Alemdarân-ı İslâm'ı Müdafaa

Giriş.....	21
I. Osmanlı Delegasyonunun Hangi Şartlar Altında Oluştığı ve Muhtırasının İncelenmesi.....	29
II. Cevabî Muhtıra'nın Manası ve İngiltere'nin Sorumluluğu ...	33
III. "Osmanlı Devleti'nin İtilâf Devletleri İle Savaşması İçin Sebepler Yoktur" Demek Doğru Değildir	37
IV. Osmanlıların Savaşı Merhametsizce İdare Ettikleri Suçlaması da Haksızdır	41
V. Osmanlıların İdarî Kabiliyetsizlikleri Tarih ve Diğer Milletlere Kıyasla İspat Edilemez	51
VI. Osmanlıların Yalnızca Tahrip Edici Oldukları Suçlaması Asılsızdır. Osmanlılar, Kendilerine Bağlı Milletleri Yüceltememişse Başkaları da Bunu Başaramamışlardır	63
VII. Osmanlıların Yeni ve Muhteşem Medeniyet Eserleri İnkâr Edilmektedir	71

VIII. Galiplerin Mağluplara İstedikleri Gibi Muamele Etmeleri Konusunun Araştırılması	75
IX. Cihat Fetvası	77
X. İslâm'a Yöneltilen Taassup İftirası Kesin Olarak Çürütülmüştür	87
XI. Dinî Esas Osmanlı Devleti'nin Devamı İçin Tek Esas Değildir	93
XII. Amerika ve Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne Karşı Takındığı Düşmanca Tavrı Açıklamak Mümkün Değildir	103
XIII. Müslümanlar Osmanlılarla Gerçekten İftihar Ederler.....	111
XIV. Cevabî Muhtıra'nın Son Kısımlarında Bulunan Bazı İftiraların Reddi	117
XV. Son Söz	121
XVI. Hindistan'da Muhteşem Bir Gösteri	123
XVII. İslâm Halifesi İçin Dua Günü	125

İkinci Kitap

Türkiye İslâm İmparatorluğu'nun İstikbali

Çevirenin Önsözü	135
Önsöz	137
Giriş	139
I. Türkiye Merkezî Devletlerle Niçin Birleşti?	147
II. Osmanlılar Nasıl Savaşıldılar?.....	155
III. Osmanlıların Suçu	161
IV. Osmanlılara Fırsat Verilmelidir	167
V. İslâmiyet ve Türkler.....	171
VI. Osmanlı Devleti Hakkında İleri Sürülen Hak ve Adalet Talepleri Nelerdir?	177
VII. İngiltere ve Osmanlı Devleti	183
VIII. Hint Müslümanlarının Hilâfetle Olan Münasebetleri.....	187
Ekler	197

Üçüncü Kitap

Hıristiyanlık ve Cemiyet-i Akvâm	223
--	-----

Dördüncü Kitap

İslâm ve Sosyalizm.....	235
-------------------------	-----

Beşinci Kitap

Mucize-i Muhammediye	251
----------------------------	-----

Altıncı Kitap

Müslümanlıkta Kadın	271
---------------------------	-----

Bibliyografya	315
----------------------------	-----

Ekler

Ek-I: Şeyh Müşir Hüseyin Kıdwai.....	323
Ek-II: Hüddâmü'l-Kâbe Cemiyeti'nin Önemli Bir Muhtırası.....	325
Ek-III: İstanbul'a İkinci Seyahatim.....	327
Ek-IV: Büyük İslâm İmparatorluğu'nun Kurulması Lüzumu.....	331
Ek-V: Times Gazetesi Yazı İşleri Müdürü'ne	333

Belgeler	333
-----------------------	-----

Dizin	365
--------------------	-----

Kısaltmalar

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
<i>a.g.e.</i>	Adı geçen eser
<i>a.g.m.</i>	Adı geçen makale
<i>a.g.md.</i>	Adı geçen madde
(a.s.)	Aleyhisselâm
Bkz.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.	Cilt
(c.c.)	Celle celâluhû
Çev:	Çeviren
<i>DİA</i>	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Dr.	Doktor
Haz:	Hazırlayan/Hazırlayanlar
Hz.	Hazret-i
İSAM	İslâm Araştırmaları Merkezi
İÜ.	İstanbul Üniversitesi
km.	Kilometre
MS	Milâttan sonra
no:	Numara
<i>OTAM</i>	Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
Prof.	Profesör
(r.a.)	Radıyallahu anh
s.	Sayfa
(s.a.v.)	Sallallahu aleyhi ve sellem
<i>ŞİA</i>	Şamil İslâm Ansiklopedisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzeri

Önsöz

Hindistan Müslümanlarının önde gelen şahsiyetlerinden biri olan Müşir Hüseyin Kıdwai (1878-1937), ülkemizde genç neslimizin yakından tanıdığı bir şahsiyet değil. Ülkesinin coğrafi konumu ve mensup olduğu milliyeti bakımından bizden uzak, ama taşıdığı inanç ve değerler yönünden bizden biri, yani kardeş. Kendisi çok yönlü kimliğiyle tanınıyor: Hukukçu, delege, siyasetçi, yazar, hatip, dernek ve cemiyetlerde sekreter...

Osmanlı Devleti'nin XIX ve XX. yüzyıla ait meseleleriyle yakından ilgilenen Kıdwai, çocukluğundan beri Osmanlı aşkı ve sevgisiyle yaşamış birisidir. Hayatının büyük bir bölümünü bu alana ayırmıştır. Bu sahada yaptığı siyasî ve diplomatik faaliyetleri her türlü takdirin üstündedir. Kaleme aldığı eserlerinin çoğunda Osmanlı Devleti'nin gelecekte hangi esaslar üzerinde kurulması gerektiğine dair “tedbirler” ve “teklifler” ileri sürerek Osmanlılar ile İngilizleri birbirine yakınlaştırmak için büyük çabalar harcamıştır.

Kendi ifadesine göre, Mutlakiyet (1906) ve Meşrutiyet (1910) devirlerinde İstanbul'a iki kez gelmiştir. Dönemin devlet adamları ve aydınlarıyla sıcak temas kuran müellifin başta *Beyânülhak*, *Sebilürreşad* ve *Sırât-ı Müstakim* mecmualarında yayınlanan birçok makale ve eserlerinin çevirileri var. Yazılarının çoğunda Batı'yı ikna

edebilme endişeleri hâkim. Onun özellikle bu yüzyıllarda Batı'da sıkça konuşulup tartışılan konulara İslâmî bakış açısıyla açıklık getirmeye çalıştığı ve bu yönde mesai harcadığı açıkça görülmektedir. “Cemiyet-i Akvam”, “kadın hakları”, “sosyalizm”, “demokrasi”, “hilâfet”, “Hıristiyanlık” ile ilgili görüş ve düşünceleri bunlardan sadece bir bölümüdür.

Kıdwai'nin daha önce de *İslâm'a Çekilen Kılıç yahut Alemdârân-ı İslâm'ı Müdafaa* adıyla Osmanlıca olarak neşredilen eseri, tarafımızdan *Paris Sulh Konferansı ve Osmanlı'nın Çöküşü* adıyla Nehir Yayınları'nın Hatıralarla Yakın Tarih dizisi arasında 1992 yılında yayımlanmıştı. Bu eser, hatırlanacağı üzere ana hatlarıyla 18 Ocak 1919'da akdedilen Paris Barış Konferansı karar ve uygulamalarını içine almakta ve Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Hilâfeti ve geleceğiyle ilgili duyarlılık ve endişelerini dile getirmekte idi. Bu eserde, Batı'nın ancak “kılıc”a hürmet ettiği tezini savunan yazar, Osmanlı'yı yargılama rolünü üstlenen bu konferans önünde adeta bir hukuk müdafii gibidir.

Esere duyulan yakın alâka ve ilgi bizi, hem eserin yeniden gözden geçirilerek tekrar basımına hem de yazarın diğer eserlerinin yayımına teşvik etmiştir.

Elinizdeki kitap, Kıdwai'nin birbirinden bağımsız altı eserinden meydana gelmektedir. Bunlar sırasıyla;

- 1- *İslâm'a Çekilen Kılıç yahut Alemdârân-ı İslâm'ı Müdafaa*,
- 2- *Türkiye İslâm İmparatorluğu'nun İstikbali*,
- 3- *Hıristiyanlık ve Cemiyet-i Akvâm*,
- 4- *İslâm ve Sosyalizm*,
- 5- *Müslümanlıkta Kadın* ve
- 6- *Mucize-i Muhammediye*'dir.

Kitapta ayrıca ek olarak *Sebilürreşad* ve *Srât-ı Müstakim* mecmualarından iktibas ettiğimiz Kıdwai'nin kısa bir biyografisi, İstanbul'a yaptığı seyahati ve mensup olduğu Hüddâmü'l-Kâbe Cemiyeti'nin önemli bir muhtırasına yer verilmiştir. Bunlara ilâve olarak kendisiyle

ilgili arşiv belgelerinden de kısmen istifade edilmiştir. Ayrıca eser bazı fotoğraflarla zenginleştirilmiştir.

Elinizdeki eser, Hindistan Müslümanlarının Osmanlılara duydukları derin sevgi ve sıcak alâkanın açık bir göstergesidir. Kitapta yer alan görüş ve düşünceler, Kıdwai'nin şahsında tüm Hindistan Müslümanlarının Batılı emperyalist güçlere, özellikle de sömürge-leri altında buldukları İngiltere'ye karşı Osmanlılar lehindeki ortak duyarlılıklarını yansıtmaktadır.

Hindistan Müslümanları, bizimle paylaştıkları ortak inanç ve kültür ekseninde hep şu gerçeği dile getirmişlerdir:

“Biz, aynı idealleri ve duyguları sizinle paylaşıyoruz. Biz de sizinle, sizin yanınızdayız, sizinle beraberiz, sizinle kardeşiz. Sizin sıkıntılarınız bizim sıkıntılarımız, sizin sevinçleriniz bizim sevinçlerimiz” demişlerdir¹. Deyim yerinde ise “Biz de Osmanlıyız” demişlerdir.

Uzakdoğu'dan, binlerce kilometre uzaklıktan gelen bu sesin Osmanlı ülkesinde bulunduğu yankı oldukça etkili olmuştur. Kıt kanaat yapılan maddî-manevî yardımlar, Batılı çevrelerde yürütülen diplomatik faaliyet ve temaslar, kurulan sayısız dernek ve cemiyet hep bu gayeye hizmet etmiştir. “Bizler, aynı dinin, aynı inancın mensuplarıyız. Aramızdaki fark, sadece sınırlar ve birbirimize olan uzaklıktan başka bir şey değildir. Bizler, sizleri seviyoruz” demişlerdir.

Böyle bir paylaşımın, Osmanlı'nın en “sıkıntılı” bir döneminde, savaş gibi olağanüstü şartların hüküm sürdüğü bir devirde dile getirilmesi oldukça anlamlıdır. Dostunun zor zamanında yanında olmak... Bu güzel davranış, herkesin yapabileceği bir fedakârlık örneği değildir.

Osmanlılar ile Hint Müslümanları arasında değişmeyen tek husus, söz konusu halkın Osmanlılara karşı duydukları sevgi, hürmet ve bağlılıklarıdır. Bu bağlılıklar o derece güçlüdür ki, hiçbir olay bunu sarsamamıştır. Görülen odur ki, bu manevî miras bugün

¹ S. M. Tevfik, “Hind Müslümanlarındaki İntibâhın Te'sirâtı”, *Sebilürreşad*, c. XI, adet 276, Dersaadet 1329, s. 204.

de devam etmektedir. Geçmişte, gerek Türk halkı ve gerekse Hindistan Müslüman halkı, Batılı sömürgeci güçlere karşı birlik ve dayanışma içinde beraberce mücadele etmenin güzel örneklerini vermişlerdir. Aynı dayanışma ve beraberliğin günümüzde de devamı en büyük temennimizdir.

Biz, Kıdwa'i'yi ve onun şahsında tüm Hindistanlı (bugün itibarıyla Pakistanlı) kardeşlerimizi kendimizden biri olarak görüyoruz. Amacımız, iki kardeş halk arasında kurulan dostluk köprülerini daha da geliştirmektir. Ayrıca, bu dönemle ilgili olarak yapılacak her türlü çalışmanın, Batı'yı daha iyi tanıma ve anlama yolunda ses getireceği kanaatindeyiz. Buna ilâveten, böylesine çok yönlü bir şahsiyetin hayatı ile eserlerinin tanınıp bilinmesinin kültür hayatımızda önemli bir boşluğu dolduracağı inancındayız.

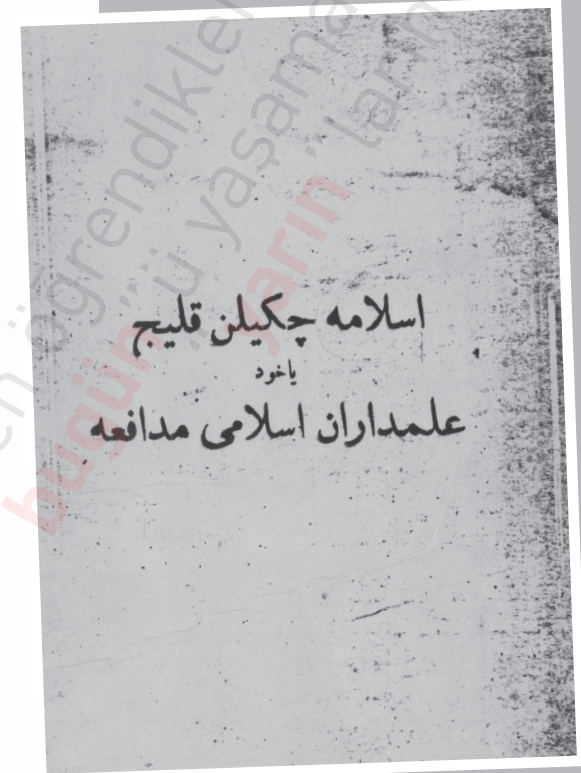
Bu vesileyle, eserin yayına hazırlanması sırasında yardım ve desteklerini gördüğüm eşim ve çocuklarıma müteşekkirim. Ayrıca böyle bir eserin yeniden basım-yayımını üstlenen Dün Bugün Yarın Yayınları'na da teşekkür ediyor, kitabın ilim ve kültür hayatımıza faydalı olmasını diliyorum.

Ahmet Zeki İZGÖER
Başakşehir 2015

Birinci Kitap

İslâm'a Çekilen Kılıç Yahut Alemdarân-ı İslâm'ı Müdafaa

(The Sword Against Islâm or a Defence
of Islâm's Standard Bearers)

Hayatımın en önemli bölümünü Osmanlı İslâm Devleti'ne ait meseleleri araştırmaya ayırmam ve gerek Avrupa gerekse Asya milletleriyle hükümetlerinin kuruluş ve durumlarını yakından bilmem sebebiyle Sadırazam **Damat Ferit Paşa**'nın başkanlığı altındaki Osmanlı delegasyonu tarafından Paris Barış Konferansı'nın Onlar Konseyi'ne takdim edilen "Muhtıra"ya verilen cevabı incelemeye başlıyorum.

Osmanlılar, İslâm dininin bayraktardır. Yüzyıllardır bu şerefli mevki kazanmış bulunuyorlar. Avrupa, Amerika ve hatta bütün Hıristiyanlık dünyasının kılıcı onların yani "Müslümanlığın" üzerine çekilmiştir. Onlar Konseyi'nin cevabı Osmanlı İslâm İdaresi'ni lekelemeyi amaçlıyor. Aslında ben bir Türk değilim. Fakat Türkleri ve idarelerini bilirim. Başka milletlerin idarelerini de gördüm. Bununla birlikte Onlar Konseyi'nin cevabını, hem şahsî tecrübelerim hem de tarihî delillerle inceleyeceğim. Bizzat Müslüman olmam sebebiyle Osmanlıların müesseselerini, medeniyet ve kültürünü daha iyi anlamak ve başka milletlerinki ile mukayese edebilmek mevkiinde bulunuyorum. Onlar Konseyi'nin bu tenkitlerime önem vereceği ümit ve inancındayım. Bilirim ki, materyalist Avrupa ancak "kılıc" a hürmet eder. Ancak "kuvvet", onun gurur hastalığını şifaya kavuşturabilir. Fakat Osmanlılara yüklenmeye çalışılan haksız tecavüzler, tarih ve insanlık huzurunda mutlaka müdafaa edilmeli ve onlar hakkındaki gerçekler açıkça söylenmelidir. İşte ben, onların din kardeşi olmam hasebiyle bu vazifeyi yerine getiriyorum. Gerçi çok iyi bir dava vekili değilim. Fakat doğru bir dava, çok iyi dava vekillerine de o kadar muhtaç değildir. Ben Allah'ın huzurunda eminim ki, Osmanlılar büyük haksızlıklara uğradılar. Bu sebeple onları savunmak dinî ve vicdanî bir görevdir, kesinlikle avukatlık değildir.

Avrupa ve Amerika'da Osmanlılar aleyhine yapılan subjektif propagandaların ne kadar korkunç sonuçlar ortaya çıkardığını tamamen biliyorum.

Bu propagandalar, örfî ve dinî taassupları öyle bir şekilde körukledi ki, Amerika'da oturan bir dostum gönderdiği bir mektubunda, beş sene içinde Amerika'da İslâm'ı hakkında anlayan ve Müslümanlık hakkında övücü tek kelime söyleyen bir Amerikalıya bile rastlamadığını söylüyor. İngiliz Hükümeti ve halkı dahi Müslümanlığın, genelde dünyanın ve özel olarak da İngiltere'nin siyasetinde canlı bir rol oynadığını unuttular. Bugün Batı dünyasına, Osmanlıların canî olmaktan çok, aleyhlerinde korkunç cinayetler işlendiğini ispat etmek hemen hemen imkânsızdır.

Böyle bir çevre içinde Osmanlı Devleti'nin hayatına son vermek gerektiğini, çünkü o yaşadıkça Hıristiyanların esaret altında kalacaklarını ilan etmek hiç de hayrete sebep olmuyor! Kendine has özellikleriyle muhteşem bir maziye sahip bulunan, özellikle Fransa ve İngiltere gibi devletleri kendisine hayran bırakan, dünya nüfusunun 1/3'ünü meydana getiren ve "Müslümanların vahdet merkezi" olan bir devleti yıkmak hiç kuşkusuz adaletsizliktir. Fakat Hıristiyan Avrupa, Hıristiyanları kurtarmak düşüncesiyle kendini tatmine devam ettikçe başka hiçbir şeye önem vermez.

Ben iddia ediyorum ki; siyaset, hak ve adalet dairesinde Hıristiyan siyasetçilerin Hıristiyanlara sağlamak istedikleri emniyet ve gelişme, Osmanlı Devleti'ni bölmeden de sağlanabilir.

İngiliz basınında Osmanlı Devleti'nin gelecekte nasıl teşekkül etmesi lâzım geldiği hakkında şu fikri ileri sürmüştüm. Bana göre bu fikir Hıristiyan hükümet adamlarının emellerini tatmine elverişlidir. Yeter ki, gözleri kör bir taassupla kapanmamış olsun.

Doğu Trakya ve Batı Trakya, İzmir de dahil olduğu halde bütün Anadolu, müttefik bir Osmanlı İmparatorluğu'nun ana hükümetini meydana getirecektir.

Bu hükümetin payitahtı İstanbul'dur ve halife burada ikamet eder.

Dinler ve milletler arasındaki yakınlık sebebiyle Müslümanlar bu topraklarda, kendilerine Allah tarafından verilen bu görevi yani Doğu-Batı arasındaki arabuluculuk vazifesini yerine getirmelidirler. En çağdaş ve en hoşgörülü müessesesi Müslümanlık'tır. Bırakınız, Osmanlı İmparatorluğu gerçek anlamda İslâmî bir şekilde teşekkül etsin. Bir de onun barış içinde bulunmasını sağlayınız. Dünyanın bugünkü şartları çerçevesinde bile Osmanlıların Ortaçağ'da Arapların Endülüs'te yaptığı ıslahatı yapacağında hiç şüphe yoktur.

Avrupa'nın maddiyatçılığı burada her bakımdan korkunç derecede sarsıntılar meydana getirmektedir. Müslümanlar, ancak İslâm'ın maddiyatçılığı kontrol ederek, onu "hile"den uzak bir "hayır"a dönüştüreceğine inanırlar. Hıristiyanlar bu inanca katılmıyorsa hiç olmazsa bugünkü problemlere bir takım irkî ve dinî problemler ilâve etmekten kaçınırlar. Osmanlı Devleti'nin parçalanması mevcut problemlere birçok şeyler ilâve edecektir. Niçin bunlardan kaçınılmıyor?

Osmanlı Devleti meselesinin çözümünde Sayın **Lloyd George**'un yukarıda iktibas ettiğimiz sözünden anlaşıldığı üzere dinî taassup bile hâkim olacaksa o halde dünya barışı geçici olacaktır. Onun varlığını canlı bir şekilde ayakta tutmak için İslâm'ın askerî gücü silâha sarılacaktır. Meydana yeni ittifaklar, ittifaklar ve cemiyetler çıkacaktır. Dinî haberleşme yeniden canlanacak ve bütün dünya Ortaçağ barbarlığına dönecektir. Hindistan Müslümanları birkaç sene önce hemen hepsi muhafazakâr oldukları halde şimdi hep birden, daha önce kınadıkları aşırılıklara düştüler.

Asya ve Afrika yaşamak için savaş gücüne sahip olma gerekliliğini Avrupa'dan öğrendi. Avrupa; Hindistan, İran ve Çin'in o muhteşem medeniyetine saygı duymaktan kaçındı. Fakat Japonya'ya hürmet etti. Niçin? Çünkü Japonya kılıcı kullanabildiğini gösterdi. Avrupa, aleyhinde düzenlenen ittifakların karşısında yenilene kadar Osmanlı'ya da hürmet etti. Bugün Doğu milletleri anladı ki, Avrupa'nın hürmetine lâıyk olmak için ona karşı ordular hazırlamayı bilmeli, kimya ve

mekanik ilimlerinde ilerlemeli, mekanik gazlar yapmayı öğrenmeli, uzun menzilli toplar, bombalı uçaklar icat etmeli.

Avrupalılar bile kabul ederler ki, Asyalılar akıl kuvvetinden mahrum değildirler. Bununla beraber Avrupa'ya karşı savaş araç ve gereçleri hazırlamaları çok uzak bir zaman almayacaktır. Kısa bir süre sonra iki dünya, yani Doğu ile Batı kanlı ve ölümlü bir savaş alanında karşı karşıya geleceklerdir. Acaba bundan niçin kaçınılmıyor? Tekrar söylüyorum: Dünya çeşitli ırk, din ve medeniyetleri yan yana ve birbirine karşı yardımlaşma hissiyle dolu, yekdiğerinin toprağını ele geçirmek ve mülk edinmek ihtirasından uzak olduğu halde yatacağı derecede ilerledi. Yaşa ve başkası da yaşasın!

Müşir Hüseyin Kıdwai
15 Ağustos 1919, Londra

Not: Bu küçük kitap özellikle Batı'da yayınlanmak üzere kaleme alınmıştır. İslâm'a kılıç çeken Doğu değil, Batı'dır. Osmanlıları Doğu'da savunmaya hiç gerek yoktur. Osmanlı Doğu'da saldırıya uğramaktan uzaktır. O, daima saygı ve takdire lâyıktır.

I

Osmanlı Delegasyonunun Hangi Şartlar Altında Oluştugu ve Muhtırasının İncelenmesi

Paris Barış Konferansı'nın cevabını geniş bir şekilde incelemeye başlamadan önce Osmanlı delegasyonunun ne gibi şartlar altında teşekkül ettiğini araştırmak ve bu heyetin takdim ettiği muhtırayı analiz etmek istiyorum:

VI. Sultan Mehmet Han'ın Osmanlı tahtına çıkışlarından sonra barış için teşebbüslere başlanılmıştı. Kısa zaman zarfında vükelâ değişikliği olmuş ve şerefli bir sulh imzalamak için General **Townshend**'e yaklaşılmıştı. Boğazlar açılmış ve Mondros Mütarekesi imzalanmıştı. Türkiye aleyhinde savaşa katılmayan Yunanistan'ın bu mütarekeye de katılmadığı unutulmamalıdır. Ancak Yunan savaş gemilerinin de dahil olduğu İtilâf Devletleri donanmaları Marmara denizinde zaferi kutlamışlardı. İtilâf askerleri de İstanbul sokaklarında dolaşıyorlardı. Askerî komutanlar ve yüksek komiserler tayin edilmişti. Osmanlı Hükümeti'ne ait olan birçok yapı ve kuruluşları İtilâf Hükümetleri kontrolleri altına aldılar. Demiryolları onlara geçti. Korkunç bir basın sansürü onların emirlerine tâbi idi. Türkiye'nin eski nâzırlarından birçoğu can korkusuyla gizlenmiş veya evlerinden ve vatanlarından sürgün edilmişlerdi. En korkunç cinayetler onlara yükleniyordu. Zaten savaşın ilanından birkaç ay sonra Çarlık Rusyası, o zamanlar Osmanlı nâzırları aleyhinde "Ermeniler hakkında işlenen facialar" dolayısıyla tek taraflı propagandaya başlamıştı. Bütün Avrupa ve Amerika, yaşanan olaylardan zerre kadar haberleri olmadıkları halde bunları dinlemişti. Oysa bizzat Ermenilerin Müslüman Kürtler hakkında işledikleri cinayetlere dair bir söz söylenmiyordu. Osmanlı devlet adamlarının

büyüklerinden birçoğu, divan-ı harplerde yargılanıyordu. Nitekim biri de yargılanmıştı. Ayrıca bir adım daha ileri atılarak yetmişen fazla Osmanlı devlet adamı, hatta aralarında daha önce sadriazamlık yapmış olan **Prens Said Halim Paşa** da olduğu halde hiçbiri mahkeme tarafından yargılanmadan Osmanlı Devleti'nin dışına çıkarıldılar. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne mensup herkes tutuklandı. Avrupa basını, Osmanlı İmparatorluğu'nun artık yaşamaması gerektiğini ileri sürüyordu. Yunanistan'ın isteği üzerine kurulan bir komisyonun da aynı sonuca vardığı söyleniyordu. Birçok ülkelerde İstanbul'daki Ayasofya Camii'ni tekrar kiliseye çevirmek için tahriklerde bulunuldu. Sanki bütün bu hareketler dehşet ve korku verecek derecede yeterli değilmiş gibi bir de İzmir'e bir İtilâf donanması gönderilmişti. O İzmir ki, bütün savaş boyunca hep sükûnet içinde yaşamıştı.

Osmanlılar aciz bırakılmış ve Yunanlılara bütün İzmir sancağını işgal etmek için her türlü yardımda bulunulmuştu. Hem de bütün İtilâf Devletleri genelkurmaylarının gözleri önünde. Bu durum Müslümanların Yunanlılar tarafından katledilmelerinden başka bir şeye yol açmayacak derecede açık olan bir davranıştı. İşte Osmanlı delegasyonu bu şartlar altında Paris'e davet edilmiş ve hemen arkasından da "davalarını izah etmek için kendi arzularıyla geldikleri" açıklanmıştı.

Tarihlerinde şanlı sayfalar bulunduran bir devletin hükümet başkanı tarafından takdim edilen muhtıra, siyasî bir vesika olmak itibarıyla maalesef oldukça yetersizdir. Çünkü bu muhtıra, Avrupa'da diplomatların en büyük meziyeti sayılan siyasî entrikalardan kesin olarak uzaktır. Muhtırada kullanılan diplomatik dilde de başarı elde edilememiştir. Bununla beraber bu vesika Osmanlı'nın, maddiyatçı Avrupa'nın takdir edemeyeceği, fakat büyüklüğünü de inkâr edemeyeceği birçok gerçeği ihtiva etmektedir. Vesika, Osmanlıların doğruluk, açık sözlülük, dindarlık ve suçsuzluklarını ispat etmektedir. Büyük bir beceriyle hazırlanan ve her türlü suçlamadan uzak bir şekilde ortaya konulan bir belge gibi, Osmanlıların İngiltere ve Fransa'ya karşı köklü bir düşmanlıklarının olmadığı, fakat "İstanbul hakkında öteden beri Rusya'nın beslediği kötü emeller Osmanlı milletine yakın gelecekte bir tehlike gibi ustaca gösterilmekle millî bağımsızlık

Dizin

- A**
- Abbas Ali Bey 193
- Abbasi; –halifesi 173; –hanedanı 204
- Abdülaziz (Hint Müslümanları liderlerinden) 193
- Abdülaziz, Şah (Hindistan ulemasından) 203
- Abdülbari Efendi, Mevlâna (Hindistan ulemasından) 84
- Abdülhak Hâmid Bey/Beyefendi (Londra Büyükelçiliği Müsteşarı) 345, 348, 349, 350
- Abdülhak Muhdes-i Dihlevî, Şeyh (Hindistan ulemasından) 203
- Abdülhamid II (Osmanlı Sultanı) 57, 67, 148, 168, 338
- Abdülkadir Efendi, Lahorlu Şeyh (*Mahzen* Gazetesi İmtiyaz Sahibi ve Yazarı) 334, 335, 337, 357
- Abdülkadir-i Geylanî, Şeyh (Kâdiriye tarikatının kurucusu) 212
- Adalar 108; –Denizi 107, 192, 200
- Adana 78, 99, 110
- Adem, Hz. 271, 272, 275
- admiral 96
- Afgan/Afganlar 144, 364; –büyükelçisi 364; –emiri 348
- Afganistan 112, 141, 149, 195, 364
- aforoz 198
- Afrika 46, 63, 64, 71, 79, 94, 98, 130, 204; –çölleri 204; –milletleri 223; –Müslümanları 63, 130
- Afrikalı/Afrikalılar 173, 242, 254
- Ağa Han (Hint Müslümanları liderlerinden) 86, 114, 188, 189, 190, 193, 331, 364
- Ahd-i Cedid* 295
- Ahmet Rıza Bey (Mebuslar Meclisi Başkanı) 329
- Aişe, Hz. 301
- Akdeniz 32, 42, 331
- Ali Asgar Efendi (Hintli) 327
- Aligarh Üniversitesi öğrencileri 188
- Ali, Hz. (Dördüncü İslâm Halifesi) 211, 265
- Ali Şah 258
- Allenby (İngiliz Generali) 24
- Alman/Almanlar 38, 44, 78, 85, 89, 149, 153, 155, 156, 180, 181, 224, 331; –Afrikası 163; –bayrağı 37; –filozofu 288; –generali 75; –Hükü-

meti/hükümetleri 44, 102; –kuvvetleri 180; –ordusu 89; –saldırısı 149; –tehlikesi 148; –vapuru 37

Almanya 35, 44, 75, 77, 78, 79, 105, 128, 130, 148, 149, 152, 158, 187, 197, 198, 216, 331; –Hükümeti 332; –imparatoru 305, 343

Alsace-Lorraine 179; –eyaletleri 178

Amerika/Amerika Birleşik Devletleri 21, 22, 29, 35, 99, 103, 104, 105, 106, 109, 139, 140, 178, 179, 184, 227, 265, 311; –idaresi 210; –cumhurbaşkanı 139, 192; –delegeleri 104, 111; –dretnotu 153; –eyaletleri 102; –Hükümeti 332

Amerikalı/Amerikalılar 22, 105, 107, 111; –bilim adamı 323; –siyaset adamları 94

Anadolu 22, 35, 36, 50, 54, 68, 76, 79, 97, 102, 105, 106, 108, 109, 110, 119, 158, 200, 201, 332; –nüfusu 107

Andronikos I (Bizans İmparatoru) 57

Anglo-Indian gazeteleri, *b.kz.* İngiliz-Hint gazeteleri

Ankara 110; –Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü 116

Antakya patriği 55

Antalya 363

Arabistan 23, 32, 63, 76, 102, 181, 244, 245, 246, 251, 252, 253, 256, 257, 258, 263, 264, 265, 267, 273, 278, 279, 292, 300, 301, 332; –halkı 255; –mübarek makamları 212; –Müslümanları 63, 130; –Yarımadası 207

Arafat 208

Arap/Araplar 26, 52, 57, 80, 96, 108, 109, 110, 121, 126, 127, 141, 169, 171, 173, 174, 172, 174, 175, 178, 179, 180, 185, 201, 213, 235, 244, 245, 252, 253, 255, 256, 261, 263, 267, 273, 278, 280, 292, 298; –bölgesi 171; –sözlükler 207; –çölleri 204; –dehası 172; –eşkıyası 201; –İttihadı 174; –kabilesi 246; –kardeşler 112; –Meselesi 201; –mesihi 246; –milliyetçiliği 126, 175; –milliyetçisi 126; –putperestliği 258; –tarihleri 245; –toplumu 245, 246, 300; –uleması 207; –Yarımadası 85, 207, 208, 246, 261; –zekâsı 171

Arapçılık 174

Arcadius (Roma İmparatoru) 305

Âriler 246

Aristo 287

Arnavutlar 178, 180

Arnavutluk 23, 102, 178, 332

Arnolfos VII (Almanya İmparatoru Charlemagne'in torunlarından) 305

arsenal 96

Arz-ı Mukaddes 211

asimile 198

Asquith (İngiltere Başbakanı) 35, 85

Asya 26, 64, 71, 79, 94, 98, 99, 107, 108, 130, 161, 181, 192, 230, 331; –devleti 161; –dinleri 231; –kıtası 107; –milletleri 21, 223, 324; –vilâyetleri 90; –yerlisi 231

Asyalı/Asyalılar 27, 114, 173, 184, 242, 331; –vatandaş 161

Atlas Okyanusu sahilleri 204

Avam Kamarası 50, 71, 191, 207

Avrupa 21, 22, 25, 26, 27, 29, 30, 48, 51, 55, 60, 63, 70, 71, 75, 77, 78, 79, 86, 88, 93, 94, 95, 96, 98, 101, 104, 106, 109, 110, 116, 122, 127, 130, 140, 142, 144, 147, 150, 161, 162, 163, 164, 167, 168, 170, 189, 190,

197, 198, 199, 201, 204, 214, 219, 223, 227, 231, 257, 268, 294, 295, 298, 301, 304, 328, 330, 331; –basını 30, 128; –devleti/devletleri 33, 55, 76, 89, 98, 101, 104, 161, 194, 231, 254; –devletler topluluğu 77; –diplommatları 31; –düvel-i muazzaması 177; –halkı 116, 162, 184; –Hıristiyanları 53, 63, 130, 356; –hükümet adamları 139; –hükümetleri 198; –kamuoyu 114, 135, 167; –kıtası 161; –kolonileri 210; –medeniyeti 104, 304; –milletleri 21, 34, 46, 152, 191, 219, 324; –politikacıları 197; –siyasetçileri 114; –tarihi 254; –tecrübeleri 114; –ticareti 255; –toprakları 104

Avrupalı/Avrupalılar 27, 42, 45, 48, 57, 66, 67, 80, 81, 95, 100, 101, 114, 116, 155, 162, 163, 164, 173, 184, 226, 227, 231, 267, 292, 294; –büyük devletler 167; –dalkavuklar 201; –devlet adamları 204; –devletler 60, 128; –din adamları 231; –düşünürler 96; –hükümet adamı 225; –milletler 100, 199; –papazlar 294; –sermayedarlar 163; –siyaset adamları 31, 32, 94, 119; –siyasetçiler 55, 100; –tüccarlar 163; –yazar 268

Avustralya 46, 171, 265

Avusturya 68, 79, 105, 130, 149, 152, 168

Ayan Meclisi 71

Ayasofya 141; –Camii 30, 79

Aydın 50, 108; –vilâyeti 108

Aynaroz 198

Azerbaycan serhatleri 192

azınlıklar 332

Aziz-i Mısri, *b.kz.* Aziz Ali Bey

B

Bâbüâli 58, 89, 111, 150, 199, 200

Bağdat 71, 118, 203, 212; –çarşısı 242; –şehri 212

Bain, Watson (İngiliz siyasetçi) 49

Baki Billah, Hoca (Delhi ulemasından) 203

Bakü 76, 159

Balfour (İngiliz siyasetçi) 48, 211

Balkan/Balkanlar 40, 56, 68, 98, 99, 101, 152, 331; –devletleri 199; –hezimet 38; –hükümetleri 38, 40, 76, 99; –ittihadı 150; –küçük hükümetleri 168; –mezalimi 152; –milleti/milletleri 148, 155, 163; –prenslikleri 181; –Savaşı/Savaşları 37, 53, 112, 149, 152, 155, 165, 188, 189; –ülkeleri 140

Balkanlı 229

Baltık; –eyaletleri 180; –vilâyetleri 181

Barabanki sayfiye kasabası (Hindistan'da Gaida şehrinde) 361

Barbar Avrupalılar 267

barbarlık 268

Barthélémy Saint Hilaire (Fransız filozof ve siyaset adamı) 57, 263

Bartholomew geceleri 198

basın; dünyası 69; basın –kanunu/kanunları 29, 59, 67, 189

Basra 118, 239, 256; –valisi 329

Batı 25, 26, 27; –Asya 57; –Avrupa Hıristiyanları 63; –diplomasisi 72; –dünyası 22, 291; –kadınları 306; –medeniyeti 85, 95, 299; –milletleri 306; –Trakya 22, 35, 91, 102, 332; –ülkeleri 303, 306; –yayılcılığı 102

Batılı/Batılılar 101, 294, 295, 297;
–devletler 96, 198; –güçler 101;
–yazarlar 294, 297

Batum 45, 76

bedeviler 204

Belçika 35, 77, 178

Bengal bölgesi 59

Bereket (Mekke Şerifi) 205

Bergama 50

Beritonlar 158

Berlin 78; –Antlaşması 140, 149,
178, 227

Besant, Annie (*Daily Herald* Gaze-
tesi Yazarı) 58

Beytullah 208, 209

Bilal (Habeşistanlı) 239

Bilal Efendi, Şeyh Abdullah Guilliam
Efendizade 348

bilimsel demokrasi 244

Bismarc 179

Bişr-i Hafî (Büyük velilerden) 286

Bitlis 110

Bitlis ve Van Vilâyetlerinin İstatistikleri
(*Les Massacres d'Arménie, Statistique*
des Provinces de Van et de Bitlis)
(Mayéwski) 115

Bizans 56, 198; –imparatoru 111

Bizanslılar 87

Bogos Nubar 48

Boğazlar 29

Bolşevik/Bolşevikler 169; –idaresi 31

Bolşeviklik 116

Boman Paşa (Fransız Generali) 151

Bombay 59, 123, 124; –Başşehben-
derliği 361

Bosna-Hersek 168

Brahmanlar 276

Brest-Litovsk 75; –Antlaşması 75

Britanya; –adaları 94, 137, 141, 193;
–askerleri 155, 156; –dehası 49;
–devlet adamları 49; –İmparator-
luğu 137, 164, 168, 183; –impara-
toru 325

Britanyalılar 48, 160

Brown, Philip Marshall (Princeton
Üniversitesi Devletler Hukuku Bö-
lümü Profesörü) 111

Bruno (Rahip) 151

Bryce, Lord (İngiliz siyasetçisi) 45,
141

Buda 277, 287, 303

Budistler 276

Budistlik 275, 282, 303

Budizm 83

Buhara 94, 203

Bulgar 51, 68, 116, 151, 152, 177, 199;
–çeteleri 151; –eksarhı 198, 199;
–Eksarhlığı 199; –ihtirasları 200;
–kilisesi 199; –Mektebi (Edirne)
199; –merkezleri 199; –millî pro-
pagandası 199; –Piskoposlukları
199; –subayı 151

Bulgaristan 78, 79, 130, 147, 149, 168;
–meselesi 200

Burke, Edmund (İngiliz düşünürü)
306

Bursa 110

Bükreş Antlaşması 75

Büveyh İmparatorluğu 210

Büyük Britanya 159, 183, 195, 325;
–adaları 183; –başbakanı 192; –Hü-
kümeti 325; –idaresi 326; –impa-
ratoru 325

Byron 69

C

Cafer-i Tayyar (Habeşistan'a göç eden
Müslümanlardan) 260

Caferof 45, 48 (Rus parlamentosunda
Müslüman grubu milletvekili) 44

Canterbury başpiskoposu 223, 224

cariye/cariyeler 239, 242; –ticareti 57

Carlyle 259, 263, 264, 265

casusluk 67

Cawnpore 158; –faciası 42

Cebele bin Eyhem 241

Cecil, Robert 110, 207, 220

Celâlettin Arif Bey (Erzurum Millet-
vekili) 364

Cemiyet-i Akvam 23, 54, 80, 94, 96,
99, 100, 102, 140, 141, 142, 144, 165,
177, 178, 179, 181, 184, 185, 223,
224, 225, 226, 227, 228, 229, 230,
231, 332; –prensipleri 102

Cenevre Üniversitesi 323

Cevad, Mirza (İranlı) 348

Cezayir 204, 219; –katliamı 42

Chaldea 57

Chambers's Encyclopaedia 267

Charlemagne 305 (Almanya İmpa-
ratoru) 305

*Christianity and Progress, bkz. Hristi-
yanlık ve Terakki*

Cidde 208, 212; –limanı 212

Cihan Harbi 41, 53, 67, 75, 91, 98, 99,
108, 110, 126, 155, 164, 189, 211, 224,
227, 228, 298, 306, 308, 331

cihat fetvası 77, 78

Cinnah, Muhammed Ali (Hindistan
Meclisi Üyesi) 67

Cisrimustafapaşa 327

Clotaire (Fransa Kralı) 305

Constantius, Büyük (Roma Kralı)
305

Cromer, Lord (İngiliz siyasetçi) 193,
349

Cuinet, Vital 110

Cumhuriyet hükümetleri 228

Curzon, Lord (İngiliz siyasetçi) 190

Cyrus (İranlı) 252

Ç

Çağatay Türkleri 172

Çanakkale 110, 140, 155; –kahraman-
ları 121; –Muharebesi 156

Çanakkale'den Ne Haber? (Will For-
tesquie) 155

Çarlık 45, 47, 72; –Ermeni kaynak-
ları 158; –Rusya 149; –Rusyası 29,
140, 149, 185

çarmıh 185

Çekoslovaklar 226

Çeşitli Dinlerde Kadın (Kıdwai) 323

Çin 26, 101, 171; –ülkesi sınırları
204

Çinliler 100

Çoruh vadisi 107

D

Dagobert I (Fransa Kralı) 305

Dahiliye Nezareti 335

Daily Herald 45, 58

Daily Telegraph 156, 190

Daisman, Prof. 224

Damad Salih Paşa, *bkz.* Salih Paşa,
Damad

Daniel 305

Dantzig (Almanya) 78

Darülhilâfe, *bkz.* İstanbul

Darülhilâfe, *bkz.* İstanbul

Darüselâm, *bkz.* İstanbul

Davenport, John 266, 305

Davud, Hz. 304

De Boulainvilliers (Kont) 263

Dedeoğaç 151

Delhi 202, 203, 214, 215, 218, 240, 263,
264, 267; –halkı 202; –şehri 202

demokrasi 72, 114, 169, 244, 246,
247

demokratik; –hükümet modelleri 244;
–idare 170; –ilkeler 229, 236

Denizli 108
Dersaadet, bkz. İstanbul
Deutsch, Dr.
(Yazar ve Düşünür) 57, 267
Devlet-i Aliyye 168
Dicle 208
dinî hoşgörü siyaseti 52
divan-ı harpler 30
Diyarbakir 110
Dizraeli 148
Doğu 25, 26, 27, 32; –Avrupa 51, 56,
192; –milletleri 26; –Roma İmpara-
torluğu 56; –Siyaseti 148; –Trakya
22, 91, 332
Donanma Cemiyeti 329
Draper 268
dretnot 38
Dünbelekof çetesi 151
Dürziler 330
düvel-i muazzama 108, 200
Dzubinsky (Rusya’da çiftçi ve işçi gru-
bundan) 44

E
Ebrehe (Yemen’in Hıristiyan valisi)
254
Ebubekir, Hz. 301
Ebu Hanife 212
Ebu Süleyman 286
Ebu Ubeyde 241
Edirne 32, 78, 110, 364; –Bulgar Mek-
tebi 199; –iştihâmları 199
Edward (İngiltere Kralı) 348, 349
Eflak-Boğdan 204
Eflatun 287, 305
ehl-i beyt 126
ehl-i kitap 271
Elcezure 163, 164, 165; –halkı 165; –top-
rakları 165; –zenginlikleri 184

Elizabeth, Kraliçe (İngiliz Kraliçesi)
34
el-Kible gazetesi 145
Elliot, Charles (Hindistan’ın yetkili
devlet adamlarından) 65
Emeviler 173
Emir Ali, Seyyid 86, 193, 331, 258
emperyalizm 94, 97, 181
Endülüs 26, 267
Endülüslüler 172
engizisyon/engizisyonlar 34, 57, 88
Ensarî, Dr. (Genel Hint İslâm Cemiyeti
Kabul Heyeti Başkanı) 202, 218
Ermeni/Ermeniler 29, 41, 42, 47, 48,
49, 53, 54, 57, 65, 89, 90, 99, 103,
105, 106, 107, 110, 115, 117, 118,
128, 141, 142, 158, 159, 168, 177,
178, 187, 200, 201, 229; –çeteleri
118; –çiftçileri 201; –doktorları
117; –döküntüleri 99; –faizcileri 58;
–hükümeti 106; –ihtilâli 47; –ileri
gelenleri 200; –isyarı 158; –katli-
amı 131; –katliamları 45; –katogi-
kosu 198; –kaynakları 158; –köy-
lüsü 201; –Meselesi 41, 48, 90, 192,
200, 201; –muhtekir/muhtekirler
201; –patriği 54, 107; –propagan-
daları 53; –tüccarları 117
Ermenilerin Yaptıkları Katliamlar (Azmi
Süslü) 116
Ermenistan 23, 49, 71, 76, 99, 102,
105, 107, 142, 181, 332; –mese-
lesi 193
Erzincan 118; –katliamı 117
Erzurum 89, 110, 117, 118; –millet-
vekili 364
Essenliler 296
Estonya 180
Eşref Edip Bey 136, 223
Euripides (Yunanlı filozof) 305

Evkaf Nezareti 335
Eyüb, Hz. 285

F

fahişeler 85
Fahreddin-i Razi 299
Fahreddin, Şah (Hindistan ulema-
sından) 203
Farslar 52
Fas 204, 219; –emiri 348; –katliamı 42
Fatih Sultan Mehmet 55, 111, 112,
173
Fazlullah, Mevlevi (Hindistan ulema-
sından) 218
Felemenk 57
Ferdinand (İspanya Kralı) 43
Feridüddin-i Attar (İslâm mutasavvif-
larından) 243
Ferit (Sadriazam) 337, 341, 350
Ferit Paşa, Damat (Sadriazam) 21,
31, 32, 38, 40
Fetâvâ-yı Âlemgîrî 292
Fezare kabilesi 241
Fırat 208
Filistin 23, 25, 36, 53, 85, 89, 102, 110,
119, 169, 170, 178, 179, 180, 181, 193,
210, 211, 332; –toprakları 79
Filistin’de İslâm Çıkarları (Kıdwai)
324
Finlandiya 197
Foote, G. W. (Yazar) 54, 55, 69, 88
Foreigners in Turkey (Türkiye’de Ecnebi-
ler), Philip Marshall Brown 111
Fortesquie, Will (İngiliz Amiralı)
155
Fransa 22, 30, 37, 88, 89, 99, 103,
104, 109, 148, 149, 151, 178, 179,
184, 211, 331; –Hükümeti 212;
–kralı 305

Fransız/Fransızlar 42, 64, 102, 107,
141; –Asya Cemiyeti (The French
Asiatic Committee) 107; –basını
331; –delegeleri 112; –Dışişleri ba-
kanı 90; –Fransız dili 71; –gene-
rali 151; –Hükümeti 212; –İhtilâli
57; –istatistikleri 107; –kanunları
282; –kralları 305; –kültürü 71;
–Fransız Meclisi 71, 107; –mede-
niyeti 71; –milleti 35; –Parlamen-
tosu 90, 180; –*Resmî Gazetesi* 90;
–siyaset adamları 331
Fredrich Barbarossa 305
Freedman (2 Ağustos 1915’te top-
lanan dumada, kovnonun Yahudi
organi) 43
Freeman 268
fuhuş 69, 85

G
Gadia şehri (Hindistan) 361
Gandi, Mahatma 123, 215, 216
gayrimüslim/gayrimüslimler 23, 53,
60, 82, 83, 126, 143, 144, 168, 173,
174, 194, 206, 207, 210, 242, 332,
356; –ahali 193; –devletler 128, 174;
–hâkimiyet 118; –halk 199; –hükü-
meti 208; –hükümetler 206; –ida-
reler 81; –milletler 328; –tebaa 53,
100, 112, 143; –unsurlar 130
Gazali 212, 286, 287, 289, 293, 294,
310
Gazette de Voix 151
gazino 25
Gelibolu 156, 157; –harp alanları 41;
–Muharebesi 156
Genç Türkler 71, 72
genelev 25
Genel Hindistan İslâm Cemiyeti
135

Genel Hint; –İslâm Cemiyeti Kabul Heyeti başkanı 202; –İslâm Cemiyeti üyesi 202; –Müslümanları Cemiyeti 185, 218
George, Lloyd 23, 24, 25, 26, 35, 36, 48, 102, 105
Gurnata 263, 264, 267, 268
Gibbon 237, 241, 245, 252, 253, 255, 256, 257, 258
Gilman 252
Girit 200; –Meselesi 199, 200; –Müslümanları 68
Gladstone 147, 152
Globe 106
Gokhale, Gopal Krishna 65, 66
Gond İmparatorluğu 210
Gorham (*Muazzam Dinlerin Akaidi* kitabının yazarı) 245
Grande Encyclopédie 107, 110
Nouveau Larousse 110
Grey, Edward (İngiltere Dışişleri Bakanı) 35, 38, 40, 147, 152
Griaznoff (Rus Miralayı) 118
Gümülcineli, *bkz.* İsmail Bey, Gümülcineli
Güney Afrikalılar 181
Güneydoğu; –Avrupa 56; –milleti 190

H

Habeş; –esiri 173; –kölesi 126
Habeşistan 239, 254, 260, 262
Habeşistanlı siyahlar 239
Habeşliler 252
haçlı; –savaş/savaşları 24, 25, 57, 69, 88; –seferleri 210
Hâdimü'l-Haremeyni'ş-Şerifeyn 83, 204
Hafız-ı Şirazi (İranlı şair) 143
hafize teşkilâtı 67

Hakimullah Cihanabadî, Şah (Delhi ulemasından) 203
Halep 110
Haliç 115
Halid Bey, Moralzâde 363
Halide [Edip Adıvar] Hanım 363
Halifelik makamı 79, 98, 173
Halime (Peygamberimizin süt anesi) 277
Hallacyan Efendi (Ermeni ileri gelenlerinden) 200
Hamidiye Hicaz Demiryolu hattı 357
Hanifler 246
Haniflik 246
Hanotaux, Gabriel (Fransız Dışişleri Bakanı) 107
Haramiler 231
Harb-i Umumî, *bkz.* Cihan Harbi
Haremeyn 206, 209
Harem-i Mukaddes 82
Hariciye; –nâzırı 104; –nâzırlığı 53
Hariciye Nezareti 335, 341, 343, 348, 350, 361
Hasan (Basralı) 239
Hasan, Vezir 323
hastalık/hastalıklar 142, 164
hastane/hastaneler 53, 96, 157; –otomobili 157
Haşim-i İsfahanî, Mirza 60, 144
Haten (Papaz) 190
Hatrât (*Mémoires*), Twerdo Khlebof 117
havariler 295, 311
Havva, Hz. 272, 275
Hayu, Mösyö 349
Hazret-i Muhammed (Kıdwai) 323
héliographe 157
Hepirkus (Fransa Kralı Clotaire'in oğlu) 305

Heripanus (Fransa Kralı Clotaire'in oğlu) 305
Heyet-i Temsiliye 363
Hıristiyan/Hıristiyanlar 22, 23, 25, 26, 31, 36, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 63, 68, 69, 72, 77, 79, 83, 84, 88, 91, 93, 94, 100, 140, 116, 126, 128, 130, 141, 144, 161, 162, 168, 171, 173, 183, 185, 192, 197, 198, 211, 223, 224, 225, 227, 230, 254, 258, 259, 265, 267, 271, 295, 296, 301, 304, 306, 309, 323, 348, 349, 356; –ahali 169; –Avrupa 22, 63, 227; –azınlık/azınlıklar 91, 116; –büyük devletler 68; –çoğunluğu 60; –davetçileri 256; –devlet/devletler 33, 60, 68, 77, 80, 83, 84, 89, 126, 177, 191, 219, 224, 231, 349; –devleti/devletleri 76, 77, 219; –din adamları 224; –dünyası 349; –düşünücü 87; –Ermeniler 87; –fanatizmi 141; –Habeşistan 254; –halk 52, 90, 93; –halkı 111; –hukukçuları 311; –hükümdarı 260; –hükümet adamları 22; –hükümetler 36; –hükümetleri 158; –ihtilâlciler 116; –ileri ; gelenleri 224; –katili 116; –kiliseleri 162; –komşular 77; –komşuları 72; –krallar 242; –kraları 79; –Medeniyeti 141; –memurları 91; –mezhebi 54; –mezhepleri 246, 253; –millet/milletler 31, 68, 100, 128, 191, 192, 224, 231; –misyonerleri 253; –misyonerliği 24; –papazları 96, 103, 295, 307; –rahipler 276; –rahipleri 162; –reisler 198, 225; –Rusya 311; –sakinler 151; –siyaset adamları 25, 80, 87; –siyasetçiler 22; –siyasetçileri 82, 89; –siyaseti 75; –taassubu 54, 88; –tebaa 53, 55; –ülkeleri 262,

311; –valiler 60; –valisi 254; –vatan/taassubu 33, 60, 93; –yağmacılar 58
Hıristiyanlık 24, 25, 51, 80, 83, 87, 88, 104, 160, 174, 198, 223, 224, 225, 226, 227, 231, 253, 254, 256, 263, 272, 273, 275, 282, 294, 295, 302, 303, 306, 307, 348; –dünyası 21, 172, 225, 288, 302; –düşüncesi 231; –ileri gelenleri 305; –ilkeleri 302; –taassubu/taassupları 24, 69, 89
Hıristiyanlık ve Terakki (G. W. Fote) 54
hırka-i saadet 173
Hicaz 99, 110, 118, 121, 171; –Arapları 172; –hükümdarı 99; –kralı 84, 99; –sultanı 145
hicret 83, 209
hidane 291
Higgins 304
hilâfet 84, 85, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 173, 193, 204, 215, 217, 219, 325, 328, 329, 332, 357; –hanedanı 84; –makamı 78, 79, 81, 105, 173, 204; –merkezi 173; –meselesi 84, 99, 188, 193, 194, 207, 217; –tartışmaları 193
Hilmi Efendi, *bkz.* Hüseyin Hilmi Efendi
himaye 99, 102, 200
Himyeriler 252
Hindistan 26, 35, 36, 45, 46, 47, 49, 55, 58, 59, 64, 65, 66, 67, 82, 84, 88, 91, 94, 109, 112, 121, 123, 124, 125, 141, 144, 150, 152, 158, 162, 163, 164, 167, 168, 172, 173, 175, 179, 180, 183, 184, 187, 189, 191, 198, 202, 203, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 226, 230, 240, 300, 302, 323, 325, 327, 328, 360,

361, 364; –ahalisi 328; –avukatları 356; –bakanı 364; –çiftçileri 66; –genel valisi 212, 325; –Hükümeti 65, 84; –kamuoyu 137; –23, 88, 136; –milleti 65; –Milli Kongresi 180; –milliyeti 218; –Moğolları 172; –Müslüman ahalişi ileri gelenleri 335; –Müslüman halkı 326, 356; –Müslümanı/Müslümanları 24, 26, 36, 38, 84, 86, 93, 96, 103, 104, 112, 136, 137, 184, 187, 188, 189, 191, 193, 194, 195, 203, 211, 215, 218, 219, 220; –nâzırı 66, 104; –saltanat hanedanı 325; –ülkesi 218; –valisi 35; –vatandaşı 220

Hindistanlı/Hindistanlılar 36, 46, 47, 65, 137; –dindaşlar 324; –kardeşler 126; –Müslümanlar 113, 114; –üye 67

Hindu/Hindular 118, 123, 124, 189, 215, 261, 296; –ahali 36, 162; –dini 80, 309; –memleketteşlar 188; –vatandaşları 86

Hinduizm 167

Hinduluk 303

Hint 135, 171, 251; –asilzadesi 189; –aşıreti şeyhi 210; –bandosu 214; –delegesi 329; –Hilâfet Konferansı 325; –Hükümeti 212; –İslâmları 325; –Kongresi 136, 188; –Milli Kongresi 185; –Müslüman ahalişi 302; –Müslüman halkı ileri gelenleri 334; –Müslümanı/Müslümanları 123, 185, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 348; –Müslümanları Cemiyeti 187; –Müslümanları Cemiyeti başkanı 331; –Okyanusu 208; –siyaseti 187, 215; –tarihi sayfaları 171; –uleması 338

Hintli/Hintliler 98, 135, 179, 181, 184, 197, 217, 220, 303, 356, 357, 364; –liderler 98

Hira dağı 260

Hive 94

Honorius (Roma İmparatoru) 305

Hudeybiye Sulhu 144

hulle 312

Hunter, William (Hindistan'ın en yetkili hükümet adamlarından) 65

Hüddâmü'l-Kâbe Cemiyeti 173, 325; –genel sekreteri 331

hümanizm 199

Hüseyin (Mekke Şerifi) 79, 83, 145, 205, 206

Hüseyin, Hz. (Hz. Ali'nin oğlu) 173, 212

I

Ilica 118

influence 66; –hastalığı 164

Information gazetesi 331

Irak 23, 36, 60, 68, 72, 76, 89, 99, 102, 110, 163, 165, 180, 181, 332; –ovaları 208; –toprakları 79

Iron Duke 50

İsfahanî 86, 190, 193

İslahat Fermanı 149

Islamic Review 223

İslâm, its Origin, Genius and Mission, bkz. İslâm Esası, Dehası ve Daveti 56

İ

İbn Abbas 207

İbn Cevzî 212

İbn Mübarek 286

İbn Rüşd 287

İbrahim, Hz. 171, 208, 209, 245, 258

idare-i mümtaze 105, 215

idarî muhtariyet 167, 169, 180

iktisat kanunları 288

İmam-ı Şafii 299

İmam Yahya (Yezidi Şeyhi) 201

imha siyaseti 42

İncil 77, 254, 304

İngiliz/İngilizler 42, 38, 46, 47, 56, 58, 61, 64, 65, 67, 79, 102, 103, 106, 107, 137, 141, 143, 147, 159, 161, 165, 169, 171, 172, 179, 184, 188, 198, 216, 220, 244, 278, 364; –adaleti 149; –askeri/askerleri 41, 156, 157, 159, 188; –bakanları 219, 220; –basını 22, 193; –baskısı 56; –başbakanı 24, 127; –delegeleri 112, 137, 194; –devlet adamları 104; –Dışişleri Bakanlığı 33, 35, 36, 47; –diplomasisi 220; –donanması 37; –düşünücü 306; –esirleri 159; –gayesi 211; –gazetecileri 90; –halkı 22, 148; –hayranı 149; –heyeti 65; –Hıristiyanları 348; –Hindistan memurları 188; –Hint gazeteleri 158; –Hint gazetesi 189; –hükümet adamları 144, 147, 148; –Hükümeti 22, 23, 47, 84, 112, 113, 167; –idaresi 48; –İmparatorluğu 23, 43, 86, 102, 230; –İşçi Partisi ileri gelenleri 45, 47; –İşçi Partisi reisleri 48; –kolonileri 102, 332; –limanları 159; –madamı 348; –memurları 188, 189; –milleti 147, 188, 190, 195; –ordugâhı (Selanik) 156; –ordusu/orduları 24, 53, 54; –parlamentosu 71; –Parlamentosu 168; –resmî memurları 38; –Rus Antlaşması (1907) 204; –Rus uzlaşmacılığı 149; –siperleri 157; –siyaset adamları 38, 86, 98, 103; –siyasetçileri 86, 103, 181, 183, 188, 194, 195, 220; –siyasetçisi 24; –siyaseti 189; –sömürgeleri 23, 102, 332; –subayı/subayları 41, 156, 254; –vatandaşı 219; –yazarları 252

İngiltere 22, 23, 25, 30, 34, 35, 36, 37, 38, 48, 50, 55, 60, 64, 66, 67, 72, 82, 85, 86, 88, 89, 94, 99, 103, 104, 109, 114, 123, 139, 143, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 155, 156, 162, 167, 168, 170, 178, 181, 183, 184, 185, 187, 188, 190, 193, 194, 195, 200, 207, 212, 219, 220, 224, 265, 292, 311, 331, 364; –Avam Kamarası 71; –başbakanı 25, 123, 190, 191; –Büyükelçiliği 149; –Devleti 103; –Dışişleri Bakanı 190, 211; –Dışişleri Bakanlığı 84, 190, 193, 194, 198; –halkı 152; –himayesi 152, 184, 348; –Hükümeti 144, 149, 152, 153, 161, 162, 187, 203, 207, 214, 349; –idaresi 197; –İmparatorluğu 137, 144, 161, 203; –kamuoyu 137, 148; –kralı 35, 36, 348; –İngiltere liberal programı 147; –Müslümanları 194; –siyasetçileri 167, 187; –siyaseti 162, 364; –sömürgeleri 23; –tahtı 190; –tezgâhları 153; –ülkeleri 100

İran 26, 100, 143, 149, 152, 184, 188, 189, 195, 203, 204, 219, 240, 252; –devleti 257; –inceliği 171; –Körfezi 208; –şahı 348

İranlı/İrânlılar 172, 252

İrlanda 49, 55, 56, 168, 180, 184; –alayı çadırı 156; –halkı 56; –isyanları 158; –Meselesi 48; –milleti 56

İrlandalı/İrlandalılar 56, 156, 181, 197, 198; –subaylar 156

İsabella (İspanya Kraliçesi) 43

İsa, Hz. 25, 143, 174, 223, 224, 225, 227, 230, 231, 258, 277, 294, 295, 296, 303, 306, 310, 311
İsevilik 261
İskender 287
İskenderiye 180
İslâm/İslâm dini/İslâmiyet 21, 22, 25, 26, 27, 35, 43, 51, 69, 70, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 88, 95, 96, 97, 98, 100, 103, 112, 113, 114, 119, 121, 122, 125, 126, 143, 144, 162, 163, 167, 171, 172, 173, 174, 175, 179, 183, 185, 193, 195, 198, 201, 202, 203, 204, 207, 208, 210, 216, 217, 236, 238, 239, 242, 244, 246, 254, 257, 259, 262, 265, 279, 281, 286, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 299, 302, 303, 304, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 324, 325, 326, 349, 357; –ahalisi 31, 68, 104; –aile yapısı 306; –âlemi 289; –âlimi 324; –askerî gücü 220; –bayrağı 97, 172; –beldesi/beldeleri 178, 191, 195, 206, 349; –birleşik hükümeti 140; –coğrafyası 267; –çıkarları 174, 193, 356; –çoğunluğu 91, 106, 107; –davası 111, 300, 324; –devleti 60, 75, 79, 82, 86, 93, 94, 95, 98, 101, 106, 108, 111, 118, 209, 219, 330; –devletleri coğrafyası 204; –diyarı 117, 118, 242; –dügümü 247; –dünyası 82, 83, 99, 126, 127, 129, 131, 135, 145, 171, 172, 174, 189, 191, 192, 194, 204, 206, 207, 212, 216, 218, 219, 236, 239, 266, 289, 307, 323, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 357; –düşmanı/düşmanları 173, 185, 188; –düşüncesi 203, 356; –egemenliği 69, 118, 257; –esasları 70, 244; –eşitliği 242; –fâkireleri 219; –fel-

sefesi 267; –filozofu 266; –gelenekleri 208; –hakikatleri 323; –halifesi 78, 79, 83, 86, 97, 118, 125, 126, 128, 139, 173, 205, 211; –Hilâfeti 83, 84, 86, 126, 329, 330; –Hilâfeti meselesi 193; –hukuku 291; –hükümdarları 349; –hükümeti/hükümetleri 83, 204, 219; –hükümleri 173, 205; –İçtimâî Heyeti 188; –ilkeleri 302, 308, 311; –İmparatorluğu, *bkz.* Osmanlı Devleti; –inancı 205, 208, 294; –İstihbarat Odası (Londra) 324; –kanunları 296, 302; –kardeşliği 126, 239, 265, 329; –konferansı 125; –Kongresi 127; –kuveti 76; –kültürü 266, –kültür ve medeniyeti 95; –mecmuası 291; –medeniyeti 96, 266; –memleketleri 68; –Merkezi 82; –Merkezi Cemiyeti 193; –Merkezi Cemiyeti (İngiltere) 193; –milleti 143; –muhtırası 194; –mutasavvıfları 243; –mücahidi 324; –müessesesi/müesseseleri 191, 193, 294, 307, 308; –Müttefik Hükümetleri 86; –nizamı 81; –nuru 209; –orduları 239; –padişahları 60, 202; –peygamberi 172, 210, 244, 277, 297; –prensipleri 294; –Saltanatı 80; –sancağı 174; –siyaseti düşüncesi 218; –şairi 235; –şehidi/şehitleri 212, 300; –şeriatı 53, 206, 258; –tabii ilimleri 267; –tarihi 81, 208, 267; –tıbbi 267; –toplumu 241, 297; –toprakları 203; –uleması 85, 205, 325; –ülkeleri 60, 81, 100, 204, 289, 306, 349; –ülkesi 70, 82; –ümmeti 239, 241; –üniversitesi 188; –Üniversitesi (Hindistan) 360; –vahdeti 236; –varlığı 194

İslâmî; –çıkarlar 143; –dayanışma 185; –dergiler 175; –duyarlık 211, 216; –emirler 82; –esaslar 98, 126; – gelişme 82; –görevler 125; –hükümler 83; –ilimler 203, 323; –müesseseler 240; –vahdet 125
İslâm ve Sosyalizm (Kıdwai) 229, 323
İslâm Devleti'nin İstikbali (Kıdwai) 324
İslâm Esası, Dehası ve Daveti 56
İslâm'a Çekilen Kılıç yahut Alemdarân-ı İslâm'ı Müdafaa (Kıdwai) 19
İslâmcılık 174
İsmail, Hz. 245
İspanya 34, 43, 47, 52, 60, 121, 294; –engizasyonları 88; –tarihi 141
İspanyol baskısı 57
İsrail 310
İsrailoğulları 25, 309, 310; –peygamberleri 210
İstanbul 22, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 55, 57, 60, 70, 71, 76, 77, 78, 79, 84, 85, 86, 96, 100, 105, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 139, 149, 150, 171, 172, 173, 179, 190, 191, 194, 195, 200, 327, 328, 329, 331, 332, 334, 335, 337, 338, 343, 357, 358; –Hükümeti 131; –kapıları 37; –sokakları 29, 53; –tartışması 190
İstibdat 178, 327; –idaresi 168
İtalya 38, 60, 99, 112, 149, 168, 178, 180, 184, 211, 244
İtalyanlar 42, 78, 86, 91, 102, 141, 149, 152, 180, 181, 200
İtilâf; –askerleri 29; –bakanları 31; –delegasyonu 142; –Devletleri 24, 31, 35, 37, 40, 41, 47, 49, 50, 78, 79, 99, 106, 117, 118, 119, 128, 130, 131, 152, 180; –Devletleri donanma-

ları 29; –Devletleri genelkurmayları 30; –Devletleri ileri gelenleri 141; –donanması 30, 50; –Hükümetleri 29
İtilâfçılar 169
İttihad-ı İslâm 343, 348, 356, 357; –Cemiyeti (Londra) 345, 348, 349, 350, 356; –Cemiyeti kâtibi 348; –Cemiyeti mensupları 349; –Cemiyeti üyeleri 357; –düşüncesi 349
İttihad-ı İslâm (Kıdwai) 323, 356
İttihat ve Terakki; –Cemiyeti 30, 31, 78, 85, 90; –Komitesi 31
İzmir 22, 30, 31, 47, 49, 50, 77, 78, 88, 91, 110, 135, 180, 332; –sancağı 30, 108
İzmit 91, 110; –sancağı 91
İzzet Paşa (Yemen eski komutanlarından) 201
J
Japon/Japonlar 100, 101, 297; –aleyhtarlığı 101; –basını 101
Japonya 26, 101, 162, 184, 265, 297
Jaures 104
Jöntürkler 149, 150, 152, 165, 168
K
Kâbe 171, 209, 210, 236, 253, 258, 262, 264
Kâdiri merkezi 212
Kâdiriye tarikatı 212
Kafkas; –Ermenileri 197; –Müslümanları 197
Kafkasya 76, 204; –Ermenileri 200
Kalküta 42, 158; –olayları 91
Kâmil Paşa 149; –hükümeti 150
Kanada 46
kapitalist blok 44
kapitalizm 94, 99, 116

kapitülasyonlar 60, 68
 Karadeniz 37, 42, 192, 204; –sahili 23, 102, 332
 Kara Osman Ailesi 50
 Karargâh-ı Umumi İstihbarât Şubesi memurları 115
Kardeş Olan Dinler (Kıdwai) 323
 Karhî 212
 Kars 45
 Kartaca 121
 Kastamonu 110
 Katolik Avusturya 130
 Katolikler 34, 253, 280
 Kays (Temim kabilesinden) 280
 Kemaleddin, Şeyh (Hindistan ulemasından) 193, 323
 Kerbela 171, 211
Keşfü'l-hafâ 135
 Khlebof, Twerdo (Miralay) 117
 Kıdwai, Şeyh Müşir Hüseyin 27, 86, 193, 251, 323, 324, 327, 330, 331, 334, 335, 337, 338, 339, 341, 343, 345, 348, 350, 356, 358, 360, 361, 363, 364
 Kilkış 151
 Kırım 178, 188
 Kırınıllar 178
 Kızılay heyetleri 188
 Kızıldeniz 208
 kimyasal gazlar 78
Kimya-yı Saadet (Gazali) 293
 King 207, 211
 Kirişna Tiyatrosu 218
Kıtab-ı Mukaddes 271, 295
 kolera 66
 Koloneia 57
Kolonya 151
 Kongo 42, 163, 245
 Konya 110
 Kossai 252

köle/köleler 78, 87, 239, 242, 245, 246, 256, 280, 285, 286, 299, 309; –ticareti 57
 kölelik 108, 239, 295
 Krişna 277
 Kudüs 54, 57, 187, 210, 246
 Kumanova Camii 151
 kumar salonları 25
Kur'ân-ı Kerim 82, 96, 143, 171
 Kureyş şerifi 126
 Kureyşli/Kureyşliler 126, 261; –Arap 173
 Kurlandr 43, 180
 Kurtuba 267
 Kutbüddin Bahtiyar, Hoca (Delhi ulemasından) 202
 Kutülmamare kahramanları 121
 Kuzey Afrika Arapları 213
 Kuzeydoğu Avrupa 69
 Kürdistan 49; –vilâyetleri 90
 Kürt/Kürtler 29, 49, 90, 108, 109, 117, 118, 142, 178; –eşkıyası 201; –köyleri 90; –sempatizamı 90

L
 Lahor olayları 91
 Lake, John Joseph 56, 63, 87
 Lamartine, A. de 115, 198
 Lansbury, George 46, 47, 48
 Lat (Kâbe'deki putlardan) 253
 Latin Hıristiyanları 54
La Turquie d'Asie, 1898 (Vital Cui-net) 110
 Lehistan 43, 46, 47, 89, 181, 197, 331; –halkı 226; –olayları 57; –papazları 88; –şehirleri 43
 Lehistanlılar 44, 51, 78, 226
 Lehliler 68, 197
 Le Karizrion Oteli (Londra) 348
 Lenin 34

Letler 44
 Levonya 43
 Litvanya mebusu 44
 Litvanyalılar 44
 Lobanoff, Prens (Rus Dışişleri Bakanı) 90
Local Anzeiger 155
 Londra 27, 45, 49, 95, 98, 125, 127, 135, 223, 324, 325, 345, 348, 350, 356, 358; –Büyükelçiliği 168, 335, 341, 343, 348, 350; –büyükelçisi 345; –caddeleri 53; –İslâm Cemaati 127, 251; –İttihad-ı İslâm Cemiyeti 349; –Osmanlı-İngiliz Cemiyeti üyeleri 50; –şehri 324
 Lordlar; –Kamarası 193; –Meclisi 71, 85
 Louvain Kilisesi 44
 Lucknow (Hindistan) 125; –kumutanları 337
 Luther 305
 Lübnan dağı 198

M
 Maarif Nezareti 335
 Macaristan 197
 Madras 59
 magazine 96
 Mağripliler 80, 121
 Mahmut Şevket Paşa (Osmanlı Ordusu Başkumandanı) 329
Mahzen gazetesi 337
 Makaryos (AntakyaPatriği) 55
 Makedonya 199, 204; –Jandarmaları Genel müfettişi 151
 Maliye Nezareti 361
 Mallet, L. 38, 40
 Malta 55
 Mamuretülaziz 110
 Mançilirliler (Manicheans) 254

manda/mandalar 23, 79, 94, 98, 99, 102; –siyaseti 105
 mandaterlik 105
 Manisa 50
 Marcus Antonius (Roma İmparatoru) 305
 Markaniyonidler (Marcionites) 254
 Markoli, Rahip 341, 343
 Marmara denizi 29, 159
 Mary (İngiliz Kraliçesi) 34
 Mason D. D., L. Volter 225
 Matbaa-i Askeriye 116
 materyalizm 97, 116
Matta 310; –*İncili* 224, 311
 Mayéwski (Rus Generali) 115
 Mebuslar Meclisi 71, 168, 169; –başkanı 329
 Meclis-i Ayan reisi 183
 Meçeniçta Camii (Bulgaristan) 151
 Medine 85, 172, 203, 205, 209, 262, 328; –Arapları 180
 mehir 280, 281, 289, 290, 291, 294, 312
 Mehmet VI, *bkz.* Vahdettin Han (Osmanlı Sultanı)
 Mehmet Ali Paşa (Mısır Valisi) 64
 Mehmet Arif Bey (Basra eski Valisi) 329
 Mehmet Han II, *bkz.* Fatih Sultan Mehmet
 Mehmet Sadık, Süvari Binbaşısı (Karargâh-ı Umumi İstihbarât Şubesi Memuru) 115
 mekanik gazlar 44, 95
 Mekke 83, 85, 169, 172, 203, 205, 208, 209, 241, 261, 262, 328; –emiri 79, 83; –şerifi 84, 169, 180, 205
 Menemen 50
 Mentese 108
 Meryem, Hz. 258, 296

Mescid-i Aksa 210
Mescid-i Haram 210
Mesih, *bkz.* İsa, Hz.
Mesih inancı 231
Meşhed 42, 189
meşrutî idare 167, 170
meşrutiyet 23, 94, 139, 167, 168, 169, 178, 228, 231, 328, 330, 332; –idaresi 167; –ilkeleri 332
Metropolitan Opera House 106
Mevlid-i Nebvî (Kıdwai) 323
meyhane 25
Mezopotamya mübarek mezarları 212
Mısır 23, 55, 60, 64, 94, 102, 135, 149, 150, 178, 184, 204, 219, 226, 332, 348, 349; –hidivi 348, 357; –Müslümanları 85, 93, 332
Mısırlılar 141, 172, 178
militarizm 75, 122
Milyukoff (Rusya’da muhalefet partisi başkanı) 43
milletbaşı 111
milliyetçilik 144
Mina 208
Miraç 210
misyonerler 254
misyonerlik 253
Moğol/Moğallar 121, 172; –hükümdarları 163
Moltke 179
Mondros Mütarekesi 29, 31, 47, 91
Monreo Doktrini 230
Montagu (Hindistan Bakanı) 24, 65, 66, 364
Montesquieu 304
Montet, Prof. Dr. (Cenevre Üniversitesi hocalarından) 323
Moors, *bkz.* Mağripliler 121
Morison, Theodore 84, 86
Morley, Lord 84
Morning Post 84
Moude, General 159
Muâvenet-i Milliye Cemiyeti 328
Muazzam Dinlerin Akaidi (Gorham) 245
Mucize-i Muhammediye (Kıdwai) 249, 251, 323, 339
Muhammed, Hz. (İslâm Peygamberi) 25, 56, 87, 171, 172, 173, 174, 175, 185, 208, 210, 223, 229, 237, 245, 246
Muhammed Abbasi (Mısır’daki son Abbasi halifesi) 204
Muhammed Ali 282, 323, 364
Muhammed Ecmel Han, Hacı Hafız Hakîm (Kabul Cemiyeti Başkanı) 214
muhtariyet 167
Muir, William (Yazar) 253, 261
mukaddes emanetler 188, 204
Musa, Hz. 25, 210, 287, 295, 296, 311
Musa Kâzım Efendi (Şeyhülislâm) 329
Musevi/Museviler 170, 178, 211, 258, 259, 271, 290; –heyeti 170; –inancı 290; –şeriati 290
Musevilik 253, 261, 272, 273, 290, 311
Muslim Outlook 125
Mustafa Kemal Paşa (TBMM Başkanı) 363, 364
Musul 110
Musurus Paşa (Londra Büyükelçisi) 168
mutlakiyet 23, 139; –idaresi 167
Müslümanlık 21, 22, 25, 26, 52, 55, 77, 80, 81, 82, 83, 86, 88, 103, 238, 242, 254, 255, 262, 263, 265, 271,

272, 273, 276, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 288, 289, 290, 291, 293, 294, 297, 299, 301, 302, 304, 305, 307, 312; –dünyası 331
Müslümanlıkta Kadın (Kıdwai) 323
Müttefik/Müttefikler 24, 37, 160, 190, 191, 192, 211, 216, 219, 220, 331; –devletler 130, 211
Müze-i Hümayûn 334
N
Napolyon Kanunu 71
Nasturiler 246
Nation 98
Nazilli 363
Necaşi 261 (Habeşistan Hükümdarı) 260
Necef 211
New Age 106
Newton 287
New York 91, 156, 180
Nil 135
Nizamüddin Evliya, Sultan (Delhi ulemasından) 202
Non-Conformistler 148
O
Observer 49
Odichelidze (Rus Başkomutanı) 117
Ohri 199
Onlar Konseyi 21, 24, 47, 49, 51, 56, 63, 68, 71, 72, 89, 102, 121, 122, 128; –diplomatları 54
Orsperçenus, Saint 305
Orta Asya 119; –hanlıkları 204; –Müslümanları 141; –Türkleri 213
Ortaçağ barbarlığı 26
Ortodoks Bulgaristan 79, 130
Osmanlı/Osmanlılar 21, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 72, 75, 76, 77, 79, 80, 89, 90, 93, 95, 96, 97, 101, 103, 104, 105, 106, 107, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 119, 121, 122, 128, 129, 130, 131, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 177, 178, 181, 183, 185, 187, 189, 190, 191, 192, 194, 197, 198, 199, 200, 328, 329, 330, 349; –askerleri 54, 151, 155, 200; –aydını 200; –basını 324; –başkenti 32; –Birleşik Hükümeti 102; –birlikleri 188; –bombası 157; –büyükçiliği (Viyana) 107; –coğrafyası 38; –Dahiliyesi 60; –delegasyonu 21, 24, 29, 30, 75, 77; –delegeleri 51; –devlet adamı/adamları 29, 30, 329, 330, 357; –Devleti 22, 23, 24, 26, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 48, 53, 54, 55, 58, 66, 72, 76, 77, 86, 90, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 112, 121, 123, 125, 128, 129, 130, 137, 139, 140, 143, 144, 147, 150, 152, 153, 162, 168, 173, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 188, 189, 190, 194, 195, 198, 199, 200, 201, 220, 324, 328, 329, 330; –Devleti İstikraz Cemiyeti (Hindistan’da Gadia şehrine bağlı Barabanki sayfiye kasabasında) 361; –Devleti meselesi 26, 48, 98, 175; –diplomatları 148; –donanması 328; –dostluğu 153; –düşmanı 147; –düşmanlığı politi-

kası 153; –egemenliği 130; –entrikaları 114; –Ermenileri 158, 200; –eski hükümeti 130; –felâketi 200; –fethileri 198; –gücü 55; –hâkimiyeti 52, 54, 56; –halifesi 173, 174, 195; –halkı 38, 115; –hanedanı 84, 125, 127, 206; –Harbiyesi 89; –Hariciyesi 89; –heyeti 121; –Hıristiyan tebasası 55; –Hilâfeti 126, 194; –hizmeti 151; –hukuku 200; –hükümdarı/hükümdarları 139, 173, 174, 183; –hükümet adamları 35, 36; –Hükümeti 29, 33, 34, 38, 40, 41, 49, 52, 53, 57, 58, 67, 87, 128, 129, 158, 161, 162, 177, 199, 201, 212, 325, 358, 360, 361; –islahatçıları 168; –idaresi 52, 53, 56, 60, 64, 68, 93, 130, 140, 169, 170, 180, 187, 193, 200; –İmparatorluğu 22, 26, 30, 55, 63, 65, 71, 76, 93, 101, 106, 140, 144, 164, 168, 169, 178, 184, 188, 189, 191, 192, 198, 200, 201, 204, 219, 332; –İmparatorluğu idaresi 178; –İnkılâbı 327, 328; –İslâm Devleti 21, 36, 139, 141; –İslâm İdaresi 21; –ittifakı 200; –kenti 180; –kurşunu 157; –kuvvetleri 37; –Mebuslar Meclisi 71; –memleketleri 100; –memuru 89; –meselesi 77, 100, 152; –meşrutiyeti 168, 328; –milleti 30, 76, 100, 109, 120, 129, 161; –nâzırları 29; –nişanı 337; –ordusu 89, 158; –Ordusu başkumandanı 329; –padişahı/padişahları 60, 82, 84, 85, 86, 98, 100, 113, 126, 127, 167, 204, 205, 207, 328, 357; –parlamentosu 71; –paşası 58; –saltanatı 128; –Saltanatı 114, 167; –savaş gemileri 38; –sempatizanlığı 148; –sınırları 37; –siperleri 157; –siyaseti 67; –sultanı/

sultanları 144, 145, 173, 205, 206, 343; –tahtı 29; –tarihi 34, 51, 163; –tebaası 60; –teşkilâtı 150; –toprakları 60, 68, 116, 128, 140, 148, 158, 162, 164, 170; –Türkü/Türkleri 163, 173, 326; –ülkesi 57, 60, 164, 179, 180, 181, 184, 197, 198, 199, 327, 328, 329; –valileri 107; –vatanseverleri 128; –vilâyetleri 42, 90, 170; –Yunan Savaşı 76; –zaferleri 51
otokrat hükümdarlar 168
Oxford papazı 141

Ö

Ömer, Hz. 229, 241, 266, 284, 286, 287

P

Palekora yolu (Kumanova) 151
Pandal (Hindistan) 214
Panislâmizm 358
Paris 30, 89, 90, 98, 101, 102, 106, 122, 329, 331, 364; –Barış Konferansı 21, 29, 33, 48, 72, 91, 95, 128, 137, 142, 144, 165, 190, 194, 195, 203, 220, 331; –Barış Konferansı heyeti 129; –Mahkemesi 135
parlamenterizm 97
Paul, Saint 272
Pépin 305
Philippe Theodos (Fransa Kralı) 305
Pickthall, Marmaduck 125, 137, 144
Piedmont vadisi 57
Pierre Lermite ruhu 24
Pliny (Yazar) 255
Plutarkhos (Yunanlı) 305
Podolya 43
Poznan eyaleti 197
Prakrit dili 203

Prens Said Halim Paşa, *bkz.* Said Halim Paşa
Princeton Üniversitesi Devletler Hukuku Bölümü 111
Protestan Almanya 79, 130
Protestanlar 34, 55, 57
Protestanlık 69
Prusya 78

R

Radiye Begüm (Delhi’de hükümet yönetiminde bulunan) 240
Rahel (Kâbe’deki putlardan) 253
Ravza-i Ethar 209
Reddü’l-Muhtar 309
Refet Bey (Albay) 363
Renan 267
Reşit Safvet (Londra Osmanlı Cemiyeti Genel Sekreteri) 50
Reuter Ajansı 211
Reval 149
Rheims 89; –Kilisesi 44
Roma 79, 121, 126, 240; –İmparatorluğu 262; –İmparatorluğu sınırları 254; –kanunları 290; –Katolik Kilisesi 223
Romalı/Romalılar 181, 252, 278, 280, 305, 309
Romanyalılar 51, 68, 116
Romen; –Katolik Avusturya 79; –Katolikler 34, 82; –papazları 88
Roude, Jean (*Temps* Gazetesi Muhabiri) 155
Rowlatt Kanunu 59
ruhbanlık 81, 242, 282
Rum/Rumlar 107, 108, 110, 111, 115, 177, 180; –cemaati 111, 112; –diyarı 239; –patriği 54, 107, 112, 198, 199; –unsuru 108

Rumeli 204; –eyaletleri 199; –okulları 199
Rus/Ruslar 34, 42, 45, 55, 75, 89, 106, 117, 152, 189, 197, 331; –askerleri 158; –çarı/çarları 33, 147, 148; –Çarlığı 148; –devlet adamları 37; –Dışişleri bakanı 90; –dindaşlar 89; –diplomatları 149; –Hükümeti 49, 212; –idaresi 200; –kaynakları 42, 158; –milleti 197; –milletvekilleri 45, 47; –orduları 37, 158; –ordusu 41, 44, 158; –partisi 100; –sahilleri 37; –subayı/subayları 118; –ülkesi 45
Ruslaştırmak 200
Russel, Aleksandr (Amerikalı bilim adamı) 323
Rusya 29, 30, 31, 33, 34, 37, 38, 43, 45, 60, 72, 88, 94, 100, 102, 117, 142, 150, 151, 152, 163, 169, 178, 183, 185, 188, 189, 197, 198, 200, 207, 211, 311, 332; –Hükümeti 140, 212; –siyaseti 153
Rusyalı 45

S

Sabahaddin Bey, *bkz.* Prens Sabahaddin Bey
Sâbiiler 246
Sâbiilik 253
sadaka 81
Sadaret; –makamı 335, 338; –tezkeresi 335
Sadî (İslâm Şairi) 235, 308
Sahrazad halkı 150
Said Halim Paşa, Prens (Sadriazam) 30
Salisbury, Lord (İngiliz siyasetçi) 33
Sami Paşa (Dürzileri yola getirmeye memur olan) 330

Samirî 55
 Sanskrit dili 203
 sansür 29
 Saruhan 108
 Savelan Konferansı 100
 Schopenhauer (Alman filozofu) 288, 304
Sebilürreşad 324
 Selahaddin-i Eyyubî 210
 Selanik 151, 156
 Selim I (Osmanlı Padişahı) 204, 205, 206
 Semerkant 94, 203
 Senusiler 180
 Seylan 55
 Shepherd, William G. (*Daily Telegraph*'ın Yakınoğu Özel Muhabiri) 156
 sihiye subayı 157
 Sırbistan 33, 46, 178; –meselesi 152
 Sırp/Sırpılar 68, 116, 151, 152, 177, 199; –olayları 57
 Sırpılılar 51, 143
 Sırrı, Şeyh (İslâm velilerinden) 242
 Sibirya 60
 Sicilya 294
 Sihler 118
 Sind 135
 sinema 25
 Sirkeci İstasyonu 327
 Sivas 110
 Siyonist/Siyonistler 210; –hareket 119; –toplum 211
 Siyonistlik 119
 Slav davası 199
 Smillie, Robert 46, 47
 Smith, Bosworth 254, 268
 Sofya 199
Son Osmanlı Direnişisi (Félix Valy) 150, 161
 sosyalist/sosyalistler 237; –ilkeler 229; –prensipler 229
 sosyalizm 97, 181, 229, 240
 Sovyet; –idaresi 311; –sistemleri 97
 spiritualizm 97
 status quo ante bellum 32, 94, 97
 Stobart (Yazar) 268
 Suriye 23, 63, 68, 76, 85, 99, 102, 110, 180, 181, 192, 200, 208, 332; –Müslümanları 63, 130
 Suriyeliler 141, 180, 185
 Süheyb (Rum diyarı ahalisinden) 239
 Süleyman, Hz. 296, 304
 Sünni 86, 195; –Müslümanlar 84, 127
 sürgün 29
 Süslü, Azmi 116
 Ş
 Şam 85, 256, 343; –dağı 208
 Şems-i Tebrizî 258
 Şerif Paşa (Kürtler tarafından Paris Barış Konferansı'na gönderilen heyet üyesi) 90
 şer'î mahkemeler 81
 Şevket Ali (Hint liderlerinden) 325
 Şii/Şiiler 124, 195; –Müslümanlar 127
 T
 Tagore, Rabindranath (Hindistanlı şair) 67
 Tahsin (Sultan II. Abdülhamid'in başmâbeyncisi) 337
Talâk (Kidwai) 323
 Tanzimat Fermanı 149
 Tatarlar 213
 Taylor, Isaac 254, 262
 tazyik kanunu 67

TBMM başkanı 364
 Tchkeidze 48 (Rusya'da sosyal demokrat milletvekili) 44
 tehcir 34, 42, 43, 44, 47, 49, 67, 89
 Temim kabilesi 280
Temps gazetesi 155
 Teodora (Bizans Prensesi) 57
 Tesalya 76; –sınırı 200
 teslis inancı 306
 Tefvik (Hariciye Nâzırı) 345
Tevrat 295
 The French Asiatic Committee, bkz Fransız Asya Cemiyeti 107
The Future of the Muslim Empire-Turkey, bkz. *Türkiye İslâm İmparatorluğu'nun İstikbali* 40
 Theodebald (Fransa Kralı) 305
 Theodosius (Roma İmparatoru) 305
The Sword Against İslâm or a Defence of İslâm's Standard Bearers (Bkz. *İslâm'a Çekilen Kılıç yahut Alemdarân-ı İslâm'ı Müdafaa*) 19
 Thomasius 305
 Tih vadisi 210
Times gazetesi 123, 144, 185, 190, 341, 343
 Tiska, Baron (*Local Anzeiger* Muhabiri) 155
 Toros/Toroslar 32; –dağları 32
 Townshend 159 (İngiliz Generali) 29, 36, 159
 Trablus 142, 149, 150, 152, 178, 201, 204; –Savaşı 165; –Senusileri 180
 Trablusgarp 23, 38, 42, 71, 102, 112, 168, 178, 226, 332; –halkı 68, 226
 Trablusgarplılar 226
 Trabluslular 178, 180
 Trabzon 110
 Trajan (Romalı) 252
 Trakya 32, 35, 49, 76, 78, 97, 105, 110, 150, 192, 199, 200, 331
 Troçki 34
 Tunus 178, 204, 219
 Tunuslu Hayreddin Paşazâde Salih Paşa, bkz. Salih Paşa, Damad
 Turancılık 79, 174, 175
 Turaniler 174
 Türk/Türkler 21, 36, 45, 57, 100, 105, 107, 108, 109, 110, 117, 140, 143, 149, 163, 168, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 179, 190, 191, 192, 201, 213, 326, 331, 332, 357; –çeteleri 57; –çiftçileri 201; –doktoru 151; –hanedanı 127; –milleti 172, 192; –kırsımlar 105; –köylüsü 201
 Türkiye 29, 57, 60, 70, 71, 75, 76, 77, 85, 88, 95, 96, 99, 102, 130, 140, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 155, 159, 162, 167, 169, 178, 183, 184, 187, 188, 197, 198, 199, 200, 201, 216, 220, 331, 332; –acentesi 149; –barışı 331; –İngiltere Savaşı 212; –meselesi 147, 190; –vilâyetleri 178
Türkiye İslâm İmparatorluğu'nun İstikbali (*The Future of the Muslim Empire-Turkey*) (Kidwai) 40, 41
 Türkleştirme 197
 U
 Uhud Savaşı 298
 Umumî Harp, bkz. Cihan Harbi
 Umum Mekâtib-i Askeriye Nezaret-i 335
 Urquhart (Yazar) 262
 Uzza (Kâbe'deki putlardan) 253
 Ü
 Üçlü İtilâf 150, 151
 Üçlü İttifak 150
 Üsküp 199

Osmanlı'nın Son Dostları

MÜŞİR HÜSEYİN KIDWAI
(1878-1937)

Hindistan Müslümanlarının önemli şahsiyetlerinden biri olan Kıdwai avukat, siyasetçi, yazar, delege, hatip gibi çok yönlü kimliğiyle tanınmaktadır. İngiltere'de hukuk okumuştur. Hint Hilâfet hareketinin öncülerindedir. Osmanlı aşkı ve sevgisiyle dolu birisidir. Avrupa'daki diplomatik ve siyasi faaliyetlerinde Osmanlı Hilâfeti'ni Batılı devletlere, özellikle de İngiltere'ye karşı savunmuş ve Osmanlı'yı İngiltere'ye yaklaştırmaya çalışmıştır. Mutlakiyet (1906) ve Meşrutiyet (1910) devirlerinde İstanbul'a gelerek Osmanlı idarecileriyle temaslarda bulunmuştur. Osmanlı basını onu "büyük İstâm âtimi ve mücahidi" olarak kamuoyuna duyurmuştur. Kıdwai, tarih sahnesinden çekilene kadar hep Osmanlı'nın yanında olmuş, Osmanlı'ya dost kalmıştır.

Müşir Hüseyin Kıdwai'nin Türkçede yayınlanan eserlerinin büyük bir bölümünün bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan bu külliyyatta, Osmanlı Devleti'nin II. Abdülhamid'den başlayarak sona erdiği tarihe kadarki siyasi ve sosyal olaylar üzerinde durulmaktadır. Ayrıca o dönemin önemli konu başlıkları ve tartışılan meselelerinden olan "hilâfet", "Osmanlı'nın geleceği", "demokrasi", "sosyalizm", "kadın hakları", "Filistin", "Ermeni Meselesi", "Birleşmiş Milletler" ve "Hıristiyanlık" gibi birçok hususa açıklık getirilmektedir. Kitapta Kıdwai'nin şahsında ana hatlarıyla, Hindistan Müslümanlarının Osmanlılara duydukları derin sevgi ve sıcak ilgi, açıkça görülmektedir. Osmanlılar da Hint Müslümanlarını "kardeş" olarak daima hayırla yâd etmişlerdir. Bu manevî mirasın bugün de Türkiye ve Pakistan halkları arasında güzel bir şekilde devam ettiğine tanık oluyoruz. Yakın tarihimizi bizim dışımızda, ama "bizden biri" olarak kabul ettiğimiz Hindistanlı dostumuz Kıdwai'nin kalemin-den incelemek, bizi şimdiye kadar yaptığımız birçok tarih okumalarına rağmen, farkında olmadığımız bir takım gerçeklerle yüzleştirecek. İşte tam bir tarih ziyafeti!

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN: 978-605-4635-14-6

9 786054 635146